

λειας σε έναν ταραγμένον αιώνα, μικρό-ψυχοι, μικροκομματικοί υπολογισμοί, ανικανότητα, όλα αυτά σ' ένα ιστορικά μεταβαλλόμενο πλέγμα καθόρισαν και καθορίζουν τις αντιφάσεις της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. «Είμαστε έθνος ανάδελφον»! Η ρήση του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας δεν ήταν αφέλης. Εξέφρασε μια διαδεδομένη αντίλη-

ψη κακομοιριάς και κουτοπονηρίας. Ως «ανάδελφοι» δεν έχουμε υποστηρικτές! Πάντα μας πρόδωσαν οι ξένοι! Πάντα, ή σχεδόν πάντα, φταίνε οι άλλοι! Να ελπίσουμε ότι κάποτε οι ελληνικές κυβερνήσεις θα θελήσουν να ασκήσουν μια πράγματι εθνική πολιτική, η οποία θα είναι ταυτόχρονα πολιτική ειρήνης και συνεργασίας με τους γειτονικούς λαούς;

Λεωνίδα Βατικιώτης

Προμηνύματα νέας οικονομικής κρίσης

Αντιμέτωπος με τον κίνδυνο να περιέλθει η αμερικανική οικονομία σε μια από τις βαθύτερες οικονομικές κρίσεις ολόκληρης της μεταπολεμικής περιόδου υποδέχθηκαν το νέο χρόνο οι αρχές της χώρας.

Τα μηνύματα είχαν αρχίσει να συσσωρεύονται από το καλοκαίρι του 2007 με τη μορφή της «πιστωτικής ασφυξίας» που αντιμετώπισαν τα σημαντικότερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των ΗΠΑ πρωτευόντως, αλλά και της ΕΕ. Οι αρρυθμίες στην αγορά κεφαλαίων εμφανίστηκαν, όταν το σκάσιμο της φούσκας των δανείων χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας στην αμερικανική αγορά ακινήτων, ως αποτέλεσμα της προγενέστερης ανόδου των αμερικανικών επιτοκίων, έφερε στην επιφάνεια

έναν εξαιρετικά επικίνδυνο μηχανισμό επέκτασης των πιστώσεων που είχαν δημιουργήσει από κοινού τράπεζες και κάθε είδους πιστωτικοί οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στη χορήγηση δανείων. Ο μηχανισμός αυτός, με τη μέθοδο της τιτλοποίησης, μετέτρεπε σε εγγυήσεις για νέα δάνεια όσα είχαν ήδη παρασχεθεί με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια φούσκα ιστορικών διαστάσεων, η οποία στηριζόταν στα δάνεια που είχαν φτάσει να χορηγούν (έναντι προκαταβολής της τάξης του 5% της αξίας του ακινήτου) ακόμη και σε άπορους! Τι πιο φυσιολογικό, επομένως, από το να σπάσει κάποια στιγμή αυτή η φούσκα, όταν συγκεκριμένα θα ανακοπτόταν η «πλημμυρίδα καταθέσεων», με την ορολογία του διοικητή της αμερικαν-

νικής Κεντρικής Τράπεζας, Μπεν Μπερνάνκι, που τροφοδοτούσε τη ρευστότητα;

Οι πρώτοι που ένωσαν τις δραματικές, όπως αποδείχτηκε, συνέπειες από την κατάρρευση της αγοράς δανείων χαμηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης ήταν οι τράπεζες. Μέχρι την τελευταία μέρα του Ιανουαρίου, οι διαγραφές χρεών που αναγκάστηκαν να ανακοινώσουν οι μεγαλύτερες αμερικανικές τράπεζες ήταν κολοσσιαίες και πρωτοφανείς, αναγκάζοντας πολλές από αυτές να αναζητήσουν «λευκούς ιππότες» σε κρατικά επενδυτικά κεφάλαια αναδυόμενων καπιταλιστικών αγορών (από τη Μέση Ανατολή, τη Σιγκαπούρη και την Κίνα) που θα τις γλιτώσουν από τη χρεοκοπία. Οι τράπεζες που προέβησαν σε διαγραφές χρεών από τις ΗΠΑ ήταν: Merrill Lynch (24,4 δισ. δολ.), Citigroup (18,1 δισ.), Morgan Stanley (9,4 δισ.), Bank of America (5,3 δισ.), Bear Stearns (1,9 δισ.) και Wachovia (1,5 δισ.). Εξ ίσου σημαντικές ήταν οι διαγραφές χρεών που ανακοίνωσαν και οι ευρωπαϊκές τράπεζες. Συγκεκριμένα: UBS (18,4 δισ. δολ.), Credit Agricole (3,7 δισ.), HSBC (3,4 δισ.), Deutsche Bank (3,1 δισ.), Societe Generale (3 δισ.), Barclays (2,7 δισ.) και Royal Bank of Scotland (2,5 δισ.). Το τεράστιο ύψος των ποσών που διέγραψαν από τις απαιτήσεις τους μαρτυρά ότι επρόκειτο για ένα σημείο καμπής.

Το μαρτυρά, άλλωστε, και η ταχύτατη μετάδοση του «ιού των κακών δανείων» και στην πραγματική οικονομία, όπως έδειξε ένα πλήθος ενδείξεων: Η

απότομη επιβράδυνση των ρυθμών ανόδου του αμερικανικού ΑΕΠ το τελευταίο τρίμηνο του 2007 κατά 0,7% (από 4,9% το προηγούμενο τρίμηνο), η συρρίκνωση της αμερικανικής αγοράς εργασίας τον Ιανουάριο για πρώτη φορά από το 2003 και με επίκεντρο τομείς που δεν άπτονται άμεσα της κρίσης των «φθηνών δανείων», όπως οι τράπεζες, οι κατασκευές και η αγορά ακινήτων, η μείωση των αποδόσεων των μετοχών στα χρηματιστήρια όλου σχεδόν του κόσμου, η δυσμενής αναθεώρηση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο των προβλέψεων οικονομικής ανόδου για το 2008, που ήταν ήδη χαμηλότερες από το προηγούμενο έτος κ.ο.κ. Τέλος, ο βάσιμος και σοβαρός χαρακτήρας των ανησυχιών επιβεβαιώθηκε με τον πιο επίσημο τρόπο από τις αμερικανικές αρχές όταν, αφήνοντας για τους αφελείς τους όρκους πίστης στις ικανότητες που έχει το «αόρατο χέρι» της αγοράς να εξασφαλίζει την ισορροπία, προέβησαν σε δύο μέτρα: Αρχικά η κυβέρνηση Μπους, με δικομματική προφανώς συναίνεση, απελευθέρωσε ένα χρηματοδοτικό πακέτο ύψους 150 δισ. δολ. (που για να αντιληφθούμε τη σοβαρότητά του χρειάζεται να πούμε ότι ανέρχεται στο 1% του αμερικανικού ΑΕΠ!) με τη μορφή κυρίως φοροαπαλλαγών και επενδυτικών κινήτρων προς επιχειρήσεις. Κατά δεύτερο, προχώρησαν στην κάθετη μείωση των αμερικανικών επιτοκίων κατά 1,25% σε 9 ημέρες, φθάνοντάς τα στο 3% και διευκολύνοντας με αυτό τον τρόπο τα κέρδη των αμερικανικών τραπεζών και, φυσι-

κά, την άνοδο των μετοχών στα αμερικανικά χρηματιστήρια.

Παρότι ξεφεύγει του παρόντος, δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο το αδιέξοδο στο οποίο οδηγείται η αμερικανική οικονομία, καθώς η παραπάνω (ενδεδειγμένη και προφανής για την αστική τάξη) κίνηση αντιμετώπισης της κρίσης, η μείωση των επιτοκίων, οδηγεί σε παροξυσμό το πρόβλημα που ήδη αντιμετωπίζει με το δολάριο. Ειδικότερα, η πτώση των επιτοκίων καθιστά όλο και λιγότερο ελκυστικό το αμερικανικό νόμισμα, με αποτέλεσμα η ισοτιμία του έναντι των ανταγωνιστών του, και δη του ευρώ, να κατρακυλάει και στη συνέχεια να καθίσταται ολοένα και πιο δυσχερής η κάλυψη των διευρυνόμενων ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Το πρόβλημα αυτό οξύνεται από την επιμονή που δείχνει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να κρατάει αμετακίνητα τα επιτόκια στο 4%, επικαλούμενη την αντιμετώπιση των πληθωριστικών φαινομένων, με αποτέλεσμα να διευρύνεται η διαφορά μεταξύ των δύο επιτοκίων και η σύγκριση να καθίσταται εντελώς άνιση, εις βάρος του δολαρίου.

Η διαφορετική απάντηση που δίνει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, όσο κι αν υπαγορεύεται από τη σχετικά διαφορετική, μέχρι στιγμής, φάση του οικονομικού κύκλου την οποία διατρέχει η γηραιά ήπειρος σε σχέση με τις ΗΠΑ, έχει δώσει μια νέα και σημαντική ώθηση στη συζήτηση που διεξάγεται στα κέντρα αποφάσεων της αστικής τάξης για το ποια είναι εκείνα

τα μέτρα που θα αποτρέψουν την εμφάνιση της κρίσης, φέρνοντας στην επιφάνεια τη διχογνωμία που εμφανίζεται. Στην πραγματικότητα δεν πρόκειται για αλληλοαποκλειόμενες ή ανταγωνιστικές θέσεις. Αυτό φαίνεται με μεγαλύτερη διαύγεια, αν εξαλείψουμε το «θόρυβο» που δημιουργούν τα ανταγωνιστικά ιμπεριαλιστικά συμφέροντα μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης, τα οποία πρωτίστως εκδηλώνονται στη σφαίρα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των επιτοκίων των δύο νομισμάτων. Η αμερικανική θέση συνίσταται σε τρία μέτρα: γενναία αύξηση των κρατικών δαπανών (σε μια κοινωνική κατεύθυνση φυσικά διαμετρικά αντίθετη από αυτή του εφαρμοσμένου Κεϋνσιανισμού, καθώς πλέον ωφελημένοι από την αύξηση της ενεργού ζήτησης είναι η αστική τάξη και τα υψηλά εισοδήματα και όχι οι άνεργοι και η φτωχολογιά, κατά πως θα υποστήριζαν με αρθρογραφία τους οικονομολόγοι που δε συμερίζονται την κυρίαρχη ορθοδοξία, όπως ο Π. Κρούγκμαν και ο Τζ. Στίγκλιτς), ενεργοποίηση της νομισματικής πολιτικής—όσο ακόμη αυτή προσφέρεται— και, επίσης, όξυνση του ανταγωνισμού των κεφαλαίων, με απώτερο στόχο ακόμη και την καταστροφή μη ανταγωνιστικών τμημάτων του και τη διευκόλυνση των τάσεων διεθνοποίησης του αμερικανικού κεφαλαίου. Δεν είναι τυχαίο ότι τις μέρες που η FED ανακοίνωνε τη μια μείωση επιτοκίων μετά την άλλη και ο Λευκός Οίκος μοίραζε λεφτά στα μεσαία στρώματα και την αστική τάξη, ο Μπους προωθούσε συμφωνία απελευ-

θέρωσης του εμπορίου και των επενδύσεων μεταξύ των ΗΠΑ από τη μια και από την άλλη της Κολομβίας, του Παναμά και της Νότιας Κορέας.

Η απάντηση του ευρωπαϊκού καπιταλισμού, υπό την επίκληση της αντιπληθωριστικής πολιτικής, δίνει προτεραιότητα στη διαδικασία αναδιάρθρωσης των αγορών εργασίας, έτσι ώστε να μειωθεί το άμεσο και έμμεσο εργατικό κόστος (καταργώντας ασφαλιστικά δικαιώματα για παράδειγμα), στις ιδιωτικοποιήσεις και στις πολιτικές βίαιης αναδιάρθρωσης του κεφαλαίου στο έδαφος της ευρωζώνης προς όφελος των κεφαλαίων εκείνων που διαθέτουν το συγκριτικό πλεονέκτημα, με αντίτιμο την επέκταση της ανεργίας. Γι' αυτό το λόγο η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα εμφανίζεται βασιλικότερη του βασιλέως απέναντι στην αμερικανική, κρατώντας τα επιτόκια ψηλά και εφαρμόζοντας έτσι μια περιοριστική νομισματική πολιτική που δεν ευνοεί την απρό-

σκοπτη και εκτατική αναπαραγωγή του κεφαλαίου.

Σημασία, ωστόσο, έχει ότι όσο επώδυνες κοινωνικά λύσεις κι αν υιοθετηθούν με σκοπό να ανακάμψει το ποσοστό κέρδους, η πτώση του οποίου αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία της καπιταλιστικής κρίσης, η αντιμετώπιση της στην καλύτερη περίπτωση θα είναι συγκυριακή ή θα αφορά τη μετάθεσή της στο μέλλον, όπως συμβαίνει κατά κόρον από το 1973 και μετά, όταν ξέσπασε για πρώτη φορά η τρέχουσα δομική κρίση. Για το παρόν μένει η αποκάλυψη των εγγενών αντιφάσεων του σημερινού, καταστρεπτικού για τις ανθρώπινες δυνατότητες, τρόπου παραγωγής και μια δυνατότητα που προσφέρεται στην Αριστερά να εκμεταλλευτεί αυτή την ευκαιρία, αποκαλύπτοντας τον οπισθοδρομικό χαρακτήρα του καπιταλισμού και τη δυνατότητα του εργαζόμενου ανθρώπου να απελευθερωθεί από τα δεσμά του κεφαλαίου.

Zao Wou-Ki, Ζευγάρι σε τοπίο, Eau-forte σε χαλκό, 1950